

УДК 349.985

О.Г. ЯНКОВСЬКА, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії проблем правового забезпечення діяльності ОВС
Державного науково-дослідного інституту МВС України

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

***Анотація.** Про актуальні питання підвищення ефективності діяльності слідчих підрозділів органів внутрішніх справ шляхом їх системної інформатизації.*

***Аннотация.** Об актуальных вопросах повышения эффективности деятельности следственных подразделений органов внутренних дел путем их системной информатизации.*

***Summary.** On topic questions of efficiency increasing of activity of internal affairs bodies investigative forces by means of their system informatization.*

Ключові слова. Інформатизація, система, слідчі органи, розслідування, розкриття, злочин.

Успішне вирішення складних і відповідальних загальнодержавних завдань у сфері боротьби зі злочинністю значною мірою залежить від подальшого удосконалення роботи слідчого апарату України. В цьому сенсі проблеми організаційно-правового регулювання функціонування інформаційного забезпечення у розкритті злочинів набувають важливого значення. Формування системи інформатизації правоохоронних органів щодо розкриття злочинів має відбуватися з урахуванням як історичного вітчизняного досвіду вирішення завдань, так і з творчим переосмисленням з точки зору сучасних досягнень науки.

У сучасній юридичній і науковій літературі неодноразово розглядалися окремі аспекти правових та організаційних засад інформатизації діяльності правоохоронних органів. Окремим напрямом інформаційного забезпечення розслідування злочинів приділяється увага у наукових працях М.Я. Швеця, К.І. Белякова, Є.Д. Лук'янчикова, І.В. Арістової, В.І. Галагана, І.О. Ієрусалімова. Разом з тим, аналіз проблем організаційно-правового регулювання інформаційного забезпечення в діяльності слідчих органів існуючими працями себе далеко не вичерпав, оскільки зміни законодавства, впливаючи відповідно на практику його застосування, породжують нові питання перед науковцями та потребують системного дослідження.

Інформаційне забезпечення діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо розслідування злочинів можна поділити на такі загальні складові, як заходи щодо збирання, накопичення, систематизації та обробки інформації шляхом застосування різних методик і технологічних засобів [1, ст. 65]. Здійснення цієї діяльності неможливе без своєчасного, повного і достовірного надходження інформації, що в свою чергу унеможливає формулювання цілей діяльності, аналізування ситуації, визначення проблеми, підготовку й документальне оформлення необхідних рішень, організацію їх виконання та здійснення контролю. Тому цілком природно постає питання систематизації отриманої інформації, визначення шляхів щодо комплексного її використання.

Інформаційні системи, які створюються для збирання, накопичення і зберігання інформації, частково задовольняють цю потребу. Використання інформаційних систем пришвидшує роботу слідчих, допомагає їм зорієнтуватися в особливостях оперативної обстановки, вивчити тенденції і закономірності стану злочинності, її причини й умови. Але використання інформаційних систем в діяльності слідчих органів внутрішніх справ повинно, до того ж, допомагати у їх взаємодії з іншими підрозділами та службами.

Інформація, яку використовують слідчі, значна за обсягом, різнорідна й різноманітна. Вона зосереджена в спеціальних автоматизованих банках даних. Використання досягнень інформаційно-обчислювальної техніки дозволяє автоматизувати однотипні і трудомісткі роботи, розширити можливості слідчих у вирішенні творчих, практичних завдань, повніше виявляти тенденції і закономірності злочинів, точніше прогнозувати, впроваджувати сучасні методи аналізу оперативної обстановки і приймати рішення.

Під час розкриття і розслідування злочинів першочергове значення має інформація щодо нерозкритих злочинів та підозрюваних осіб. Швидке одержання таких даних багато в чому залежить від ефективного використання наявних інформаційно-облікових систем, що використовують в своїй діяльності правоохоронні органи України. Інформаційні обліки спрямовані на визначення напряму пошуку, висування слідчих версій, одержання пошукової інформації. Як приклад можна назвати систему єдиного обліку злочинів і осіб, які їх учинили, що базується на реєстрації злочинів з моменту порушення кримінальної справи аж до моменту затвердження прокурором обвинувального висновку.

Якщо згадати загальну історію облікових систем, що використовувались правоохоронними органами на території України, то можна побачити, що вона почалася в минулому столітті. У світовій практиці розкриття та розслідування злочинів окремих облік способів учинення злочину разом із дактилоскопічним був одним із перших криміналістичних обліків, який успішно використовувався.

Все починалося із запровадження в практику роботи поліцейських служб дактилоскопії. Далі була створена реєстраційна мережа у Центральному реєстраційному бюро при Департаменті МВС Росії. Наступним етапом розвитку стала систематизація інформації про злочинців шляхом створення спочатку найпростіших, а згодом більш складних картотек, за допомогою яких провадилась ідентифікація особи.

Радянська влада створила обліково-реєстраційні апарати у складі НКВС, які забезпечували облік осіб, що проходили по цензурних матеріалах, агентурних і слідчих справах, розшукувались; контролювали виконання судових рішень, дотримання строків ведення слідства та утримування заарештованих під наглядом; здійснювали контроль за роботою підвідомчих органів по обліково-реєстраційній та статистичній роботі.

Так, у 1922 р. при відділах карного розшуку Головного управління міліції, які об'єднували діяльність кримінально-розшукової міліції, працювали науково-технічні підвідділи. Вони склалися зі статистичного та реєстраційно-дактилоскопічного відділень, що вели за встановленими формами статистичну звітність, перевіряли дактилоскопічні формули реєстраційних карток, вели списки розшукуваних і т. ін. [1, с. 152].

Істотним моментом у формуванні інформаційно-облікових систем в органах внутрішніх справ України після реорганізації спецвідділу НКВС в 1941р. стало створення Першого обліково-реєстраційного відділення та бюро, що знаходились з 1918 р. у складі карних розшуків управлінь міліції областей та країв. До його складу були передані централізована оперативно-довідкова картотека та весь архів, алфавітна та дактилоскопічна картотеки централізованого обліку злочинців з Головного управління міліції [2].

Порядок ведення інформаційно-облікових систем постійно змінювався та вдосконалювався. Так, планом впровадження засобів обчислювальної техніки в системі органів МВС СРСР у 1970 р. була передбачена автоматизація обробки інформації щодо злочинів та осіб, які їх скоїли. Для подальшого вдосконалення облікової та аналітичної роботи в органах внутрішніх справ, забезпечення більш повного та глибокого аналізу стану злочинності в країні, наказом МВС УРСР у 1972 р. була впроваджена автоматизована система обліку та аналізу даних щодо злочинів та осіб, які їх скоїли [3, с. 21].

На сучасному етапі інформаційну підтримку правоохоронних органів у розкритті і попередженні злочинів, встановленні та розшуку злочинців, забезпечення статистичною, аналітичною та довідковою інформацією здійснюють центральний та регіональні інформаційні підрозділи.

Основні інформаційні масиви у системі МВС України зберігаються у Департаменті інформаційних технологій МВС України, який на сьогоднішній день є провідною організацією, що розробляє та впроваджує інформаційні технології в діяльність органів внутрішніх справ України. Провідні фахівці цього центрального інформаційного підрозділу у взаємодії з іншими службами постійно працюють над удосконаленням структури та змісту обліків, відпрацьовують методiku і тактику їх застосування з метою запобігання злочинам, їх розкриття та розслідування [4, с. 43].

Зокрема, оперативно-довідковий і дактилоскопічний облік забезпечує виконання таких важливих функцій, як:

- ідентифікацію осіб, які приховують біографічні дані від правоохоронних органів;
- зберігання, накопичення, ведення, автоматизований облік та видачу у встановленому порядку оперативно-довідкової інформації на осіб, які скоїли злочини на території України, були заарештовані, засуджені, затримані за бродяжництво, уникнули суду та слідства;

- пошук злочинців за слідами, виявленими на місці злочину.

Вимоги, що висуваються до подібних обліків, можна звести до наступних:

- забезпечення оперативності, об'єктивності і повноти інформації, що зберігається у картотеках, та її безперебійна передача у відомчих мережах;

- налагоджений електронний документообіг відповідно до чинного законодавства;

- забезпечення дієвого контролю за формуванням та використанням обліків і захисту відповідної інформації.

Головні напрями реалізації цих вимог полягають в автоматизації обліків, впровадженні сучасних інформаційних технологій, оптимізації управлінської структури, ділового та нормативного супроводження картотек. Їх автоматизація повинна забезпечувати уніфікацію і сумісність інформаційних систем, оброблення даних та обмін інформацією в єдиному форматі.

Ці вимоги відповідають головним призначенням системи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ, до яких належить як забезпечення можливості своєчасного отримання достовірної інформації у повному, систематизованому та зручному в користуванні вигляді, так і забезпечення ефективної інформаційної взаємодії усіх галузевих служб органів внутрішніх справ України, інших правоохоронних органів та державних установ.

На думку провідних учених, одним із шляхів вирішення питань сучасного інформаційного забезпечення є впровадження єдиної політики інформаційного забезпечення, інтеграція та систематизація інформаційних підсистем органів внутрішніх справ на усіх рівнях [5, с. 27]. Сьогодні в процесі розслідування злочинів слідчим доводиться працювати зі значною кількістю інформації, обсяги якої неухильно зростають. Тому ефективність їх роботи залежить від можливості використання сучасних інформаційних технологій, аналітично-пошукових програмних засобів, і обов'язковою умовою такої роботи стає системний підхід до використання наявного інформаційного ресурсу, тобто його інтеграція та взаємодія. Справа в тому, що у різних державних органах існує багато розрізнених інформаційних систем, які між собою ніяк не пов'язані, і це є певною проблемою, оскільки слідчим у своїй діяльності доводиться отримувати та аналізувати інформацію не тільки ту, що є в наявності в системі МВС, а й таку, що надходить з інших

державних органів. А наявність різних автоматизованих систем не дає можливості їх ефективного використання.

На думку провідних фахівців, має бути створена єдина державна мережа інформаційних систем, пов'язаних між собою. Це допоможе налагодити співпрацю між правоохоронними органами та іншими державними установами. Зрозуміло, що для цього потрібні чималі зусилля та певний час, але це єдиний перспективний шлях розвитку в умовах глобальної інформатизації суспільства.

Першим кроком на цьому шляху має бути створення єдиної інтегрованої інформаційної системи правоохоронних органів України, що відповідає Указу Президента України “Про Єдину комп'ютеризовану інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю”, метою якої є поліпшення координації організаційних, оперативних-розшукових, правових та інформаційних заходів правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю, підвищення рівня роботи в цій сфері [6].

Нині використання інформаційних систем у діяльності слідчих органів є єдиним ефективним шляхом роботи в умовах наростаючої потреби в інформації, фактичною зростання її обсягу і сприяння оперативному аналізу для практичного застосування у сфері запобігання та розкриття злочинів.

Використана література

1. С. Гусаров. Інформаційне забезпечення адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ // Правова інформатика. – № 3(23)2009. – С. 65.
2. Объяснительная записка к штатам Главного управления рабоче-крестьянской милиции республики, утвержденным Наркомвнудел 28 марта 1922 года // ЦДАВОВУУ, ф. 6, оп. 1, спр. 1049, арк. 152-153.
3. Директива № 92/20 от 8 мая 1941 г. // Архив МВД УССР, ф. 45, оп. 1, сб. 98.
4. О внедрении автоматизированной системы учета, анализа данных о преступлениях и лицах, их совершивших (1-я очередь) : Приказ МВД УССР от 17 июля 1972 г. // Архив МВС України, ф. 46, оп. 1, спр. 690, арк. 21-23.
5. В. Буржинський, В. Котляр. Правові проблеми використання оперативно-довідкової картотеки // Правова інформатика. – 2004. – № 3. – С. 43.
6. М. Швець. Системна інформатизація правоохоронної діяльності: монографія / М. Швець, В. Буржинський, Б. Раціборинський та ін. ; за ред. В. Дурдинця, В. Євдокимова, М. Швеця; НДЦПІ АПрН України. – К. : Вид-во ТОВ “ПанТот”, 2006. – 287 с.
7. Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю: Указ Президента України від 31 січня 2006 року № 80/2006. – Режим доступу : // www.rada.gov.ua

Експертний висновок на статтю надано к.ю.н., с.н.с. Л.М. Долею.

~~~~~ * * * ~~~~~